

Subject Area
Mysticism

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 100
PP: 2427-2431

Arrival
13 June 2022

Published
31 July 2022

Article ID Number
63559

Article Serial Number
20

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29228/sssj.63559>

How to Cite This Article
Arslan, A. (2022). "Seyyid Ali Hemedâni'nin "Behremşahiyye" Adlı Eserindeki Vasiyyetleri" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:8, Issue:100; pp:2427-2431

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Seyyid Ali Hemedâni'nin "Behremşahiyye" Adlı Eserindeki Vasiyyetleri ¹

Seyyid Ali Hemedâni's Wills In The His Work Titled "Behremşahiyye"

Abdülrakip ARSLAN ¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Arapça Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Siirt, Türkiye

ÖZET

Tasavvuf tarihinin on iki büyük tarikatından olan Kübreviyye'nin Hemedâniyye kolunun kurucusu Mîr Seyyid Ali Hemedâni hem irfân açısından hem siyaset açısından VIII. Yüzyılın etkin sûfleri arasında yer alır. Neseben Seyyid olan ve Ali-yi Sâni olarak da tanınan Mîr Hemedâni yaşadığı sırada ilim, irşad ve seyâhatları ile İslâm âleminde oldukça etkin bir isim olmuştur. Hemedâni irşad faaliyetlerini, kaleme aldığı eserler, seyâhatler ve zamanın padişah ve yöneticilerine gönderdiği risâlelerle sürdürmüştür. Hayatı, mücadeleci karakteri, kaleme aldığı yüzü aşkın eserlerinin incelenmesinin büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmamızda Bedehşan hâkimi Behremşah'ın talebi üzerine Hemedâni'nin kaleme aldığı risâleyi ele aldık. Önce kısaca Hemedâni'nin hayatı hakkında bilgi verilmiş ardından ilgili eser incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Kübreviyye, Mîr Ali Seyyid Hemedâni, Behremşahiyye.

ABSTRACT

Mîr Seyyid Ali Hemedâni is the founder of the Hemedâniyya branch of Kübreviyya, which is one of the twelve great sects in the history of Sufism. He is among the active Sufis of the eighth century in terms of both wisdom and politics. Hamadani, who is a Sayyid in terms of lineage and also known as the second Ali, became a very active name in the Islamic world with his knowledge, guidance and journeys in the century he lived. Hemedâni continued his activities of guidance with the works he wrote, travels and epistles that he sent to the sultan and rulers of the time. It is of great importance to examine his life, his combative character and more than a hundred works he wrote. In this study, we discussed a treatise of Hemedâni which he wrote this treatise upon the request of Behremşah, the ruler of Bedehşan. First, brief information about Hemedâni's life was given, and then the related work was examined.

Key words: Mysticism, Kubraviyya, Mîr Ali Sayyid Hamadâni, Bahramşahiyya.

1. GİRİŞ

Tarih boyunca insanı en çok etkileyenlerin başında yönetim ve yöneticiler gelmektedir. Zaman ve kültüre göre şekillenen idarenin eşitlik ve adalete dayanması ise değişiklik kabul etmeyen sabitelerdendir. İdarenin hak ve adalet gibi evrensel değerlere uygunluğu ile idare ve baştakilerin takvalı, adil olmaları ariflerin birincil talepleri olmuştur. Bu gayeye matuf, ariflerin yazdıkları risale, mektup ve vasiyyetnamler muazzam bir kültür mirasını oluşturmaktadır. Seyyid Ali Hemedâni yüzü aşkın eseriyle bu alanın parlak simalarından biridir.

2. SEYYİD ALİ HEMEDÂNÎ'NİN HAYATI

Müellifimizin tam adı Ali b. Şihâbüddîn b. Muhammed'tir. Babası Şihâbüddîn, Hemedân hâkimi olduğundan "emir" ve "mîr" ile tanınır. Hemedâni'ye babasının makamına binaen "Emîr-i Kebîr" lakabı alır. Doğum günü Hz. Ali'nin doğum günü ile aynı güne rastlanmasından dolayı "Ali-i Sâni", "Emircân" ve Keşmîr'de kaldıktan sonra Hemedân'a gelirken yöre halkı tarafından büyük bir sevinçle karşılanması nedeniyle "Şâh-ı Hemedân" lakapları ile de bilinir. Şiirlerinde ise "Âlâyi" mahlasını kullanmaktadır. (Hakikat, 1372, s. 571; Huccetullah, 1394, ss. 73-74; Riyâz, 1991, s. 3)

Zengin bir aileye mensup olana Seyyid Ali Hemedâni, 12 Receb 714 Pazartesi günü (22 Ekim 1314) İran'ın Hemedân şehrinde doğar (Envârî, 1977, s. 297; Hüseyinî, 1999, s. 2/178; Sebzevari, 1961, ss. 35-36). O, ilim, sanat ve edebiyat alanlarında yetkin, elit bir çevrede yetişir. Dayısı Seyyid Alâeddin de tasavvuf ve fıkıh gibi birçok ilimde yetkin bir âlimdir. Hemedâni'nin babası yöneticilik görevi sebebiyle kıvrak bir zekâyâ sahip olan oğlunun eğitimine gereken ilgiyi gösteremeyeceği endişesiyle tahsilini bu dayısına havale eder. Böylece tahsiline dayısı Seyyid Alâeddin'in yanında başlayan Hemedâni küçük yaşta Kur'an-ı Kerim'i ezberledikten sonra kısa bir süre içinde fıkıh, tefsir, hadîs gibi İslâmî ilimlerde iyi bir tahsil görür. Hemedâni daha sonra dayısı Seyyid Alâeddin'in tavsiyesi ile Kübreviyye şeyhlerinden Alâüddeve-i Simnâni'nin (ö. 736/1336) halîfesi Mahmûd-i Mezdekâni'ye (ö. 766/1335) intisap eder. Şeyh Muhammed Ezkâni'den (ö. 1375/777) de ders alır. Hemedâni, Simnâni'nin diğer

¹ Bu makale, "Emir-i Kebir Seyyid Ali Hemedâni Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

bir halîfesi Takıyyüddin Ali Dostî'ye (ö. 734/1334) de intisap eder. Dostî'nin yanında iki yıl tasavvufî terbiye görür ve ondan da hilâfet alır. Dostî'nin vefatından sonra tekrar Mezdakan'a döner. Mezdekânî'nin yanında ilim, irfân seyr ü sülûkte yüksek pâyeler elde eder. Hocası Mezdakânî ona kemâle ermesi için seyâhate çıkmasını ve başka hocalarla görüşmesini tavsiye eder. Şeyhinin emri üzere sefere çıkar. Yirmi yıl süren bu seyâhati sırasında Türkistan, Mâveâünnehir, Hindistan, Irak, Suriye ve Anadolu'nun tamamını dolaşır (Bedahşi, 1995, s. 4; Şüşterî, 1996, ss. 49-50; Riyâz, 1991, ss. 95-96; Cebecioğlu, 1991, s. 103; Yazıcı, 1998, s. 185).²

Küçük yaşta başladığı seyr ü sülûk ve irşâd hizmetlerini ifa ederken hayatının tamamı tehlikelerle geçen Hemedânî, müteaddit defa ziyâret ettiği Hottalân'a son geliş yolunda hastalandı ve 73 yaşında 6 Zilhicce 786/19 Ocak 1385'te burada vefat etti (Hidâyet, t.y., s. 130).

Emîr-i Kebîr Seyyid Ali Hemedânî İslâm'ı tebliğ etmek için sürekli seyahat halinde bulunduğu halde eser telif etmekten de geri durmamıştır. Yüz kadar te'lifâtı bulunan Hemedânî, eserlerini kendine has bir üslupla yazmış, konuları büyük ölçüde âyet ve hadislerden yola çıkarak şerh ve tahlil etmiştir. Eserlerinde daha çok hukuk, din, aile, adil yöneticinin özellikleri, nimete şükür ve sabır gibi konuları ele almıştır.

3. EMÎR-İ KEBÎR SEYYİD ALİ HEMEDÂNÎ'NİN "BEHREMŞAHİYE" ADLI ESERİ

3.1. Eserin Nüshaları

Bu çalışmada ele aldığımız Hemedânî'nin *Behremşâhiyye Risâlesi*, 12 varaktan müteşekkil küçük bir risaledir. Süleymaniye Kütüphanesi Şehit Ali Paşa Koleksiyonu, nr. 2794, Tahran Merkez Kütüphanesi, nr. 4195, Taşkent Kütüphanesi, nr. 2374'te eserin nüshaları bulunmaktadır (Riyâz, 1991, s. 128). Biz bu çalışmamızda Süleymaniye Kütüphanesi Şehit Ali Paşa Koleksiyonu, nr. 2794'te bulunan nüshayı esas aldık.

3.2. Eserin Yazılış Maksadı

Eserin mukaddimesinden Seyyid Ali Hemedânî'nin risâlesini Bedahşâh hâkimi Muhammed Behrâmşah'a yazdığı anlaşılmaktadır. Hemedânî, şu ibarelerle Behremşâhiyye Risâlesi'ne giriş yapar: "Ya Rabbi bize verdiğin nimetlerini artır. Şüphesiz sen her şeye gücü yetensin. Mühendisân-ı barigâh-ı ilâhî, takdir sayfalarını envâ-ı nakışlarla süsledikçe; nurânî bahçeleri anımsatan muhlisâne kalpler, her şeyi hakkıyla bilen ve her şeye gücü yeten Rabbinin rahmet hazinesinin cömertlik bulutlarından inen rahmet yağmurlarıyla ısladıkça; her deminiz Rabbanî nefâhatlarla şenlensin." (Hemedânî, vr.410a-410b).

4. EMÎR-İ KEBÎR SEYYİD ALİ HEMEDÂNÎ'NİN "BEHREMŞAHİYE" ADLI ESERİNDEKİ TAVSİYYELERİ

Hemedânî, insanın baba beli, ana rahmi, dünya ve kabir hayatından geçerek cennet veya cehenneme varacağını ifade etmektedir. Dünya hayatında, insanın sorumluluğu başlamaktadır. "And olsun, içinizden cihad edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve durumlarınızı ortaya koyuncaya kadar sizi deneyeceğiz." (Hûd Sûresi, 11/107) âyeti insanın imtihan olunmak üzere bu dünyaya gönderildiğine işaret etmektedir. Bundan dolayı insana bahşedilen ömür, ebedî saadete ulaşmak için Allah'ın emirleri gereğince harcanması gereken bir sermayedir (Hemedânî, vr. 410a-413b).

Hemedânî, kulları saadete ulaştıran birçok yolun olduğunu fakat bu yolların iki önemli aslı bulunduğunu belirtmiştir. Bunlardan birincisi Allah'ın emirlerine riayet ikincisi Allah'ın kullarına şefkatli olmaktır. Birinci esasın temelleri namaz, oruç, Kur'an-ı Kerim tilaveti, iyiliği emretmek ve kötülüğü nehyetmek gibi ibadetlerdir. İkinci esasın temelleri ise zekât, sadaka, hayır işlerini gözetme, yetim ve kimsesizleri koruma gibi halka yönelik davranışlardır (Hemedânî, 410 b-411 a.)

Hemedânî, risâlesinin geri kalan kısmında bu konular hakkındaki vasiyyelerini âyet ve hadislerden hareketle açıklamalarda bulunmuştur.

4.1. Namaz

Hadis-i şerifte kıyamet gününde kullara sorulacak ilk amelin namaz olacağı hususu (İbn Mâce, 202/1425) belirtildiğinden Hemedânî, evvela namazla ilgili vasiyetlerine yer verir. O, bedeni ibadetlerin en önemlisinin namaz olduğunu belirtmiştir. Rûku'u, secde, ka'de ve tekbir namazın zâhirî rükünlarıdır. Fakat sadece manevî esrarlarına riayet edilerek namazdan istifade edilebilir. Gaflet içinde deruni anlamı üzerinde tefekkür etmeden namaz kılan sadece kendisini kandırmaktadır. Bundan dolayı namazda riyadan, her türlü nefsânî arzu ve şeytani vesveseden uzak durulmalıdır. Kıyam, rûku' ve secdeler vakarla ifa edilmeli, okunan âyetlerin manâları tefekkür edilmelidir (Hemedânî, 411 a-b).

² Cafer Bedahşi, 1995, s. 42; Yazıcı, 1998, XVII, 185; Hidâyet, tsz., s. 130; Riyâz, 1991, s. 95-96.

Hemedâni, abdest ve namazın bâtinî manalarını şöyle ifade etmiştir: “Namaz hukukunu eda etmek, ubudiyet makâmının gereğidir. Namaza niyetlenen tüm varlıktan sarf-ı nazar ederek abdest suyu ile ellerini mâsivadan yıkar, teveccüh ve zikir suyu ile mazmaza yapar. İstinsakla da nefehât-ı nesîm-i rabbâniye rayihalarını içine çeker. Abdest suyunun azalardan dökülmesiyle beşerî ahlak zaafının tümünden sıyrılır. Ab-ı hayâtla yüzünü yıkamakla ihlâsla tevekküle dayanır. Her türlü zilletten uzaklaşarak başını mesh eder. İstikâmet suyu ile ayaklarını yıkar. Kalbi ve tüm benliğini Kâbe’ye kilitleyerek tahrime her türlü vesvese veren şeylerden uzak durur. Niyetle gönlüne nakş olunan Kibriya güneşi şu’alarıyla tüm mevcudatı hiç görerek tahrime tekberi için ellerini kaldırarak evhâm-ı faside ve havâtır-ı bâtile cinsinden ne varsa onların tamamını kulak arkası eder. Sübhaneke duâsını okumakla tenzih kanatlarıyla kudsi âlemlerde cevelan eder. Namaz kılan ta’avvüzle ismet kalesine sığınmış olur. *Elhamdülillâh* ile fazl ve in’amı sınırsız olanın nimetiyle, ulvi ve süfli mertebelerin mazahirini müşâhede etmiş olur. *er-Rahmâni’r-Rahîm* ile rahmet ve ra’fet deryalarını dolaşarak madde gemisinin korkunç dalgalar karşısında ehadiyet denizinde batmasını müşâhede eder. Mâlik-i yevmi’-d-din ile beşeri sistemlerin tamamı tek tek ehadiyat deryasında kaybolur. Vahdetin serin sularında takdir kemendiyle mükellefiyet sahillerine varırken ubudiyetin can simidiyle huzura *kavuşarak iyyake na’budu* der. Sonra âlem-i esbapta mükellefiyet yükünün ağırlığı altında önündeki upuzun çölün başında, hal diliyle, Lâ Yezâl olan Hazret –i Allah’a yakarıştaki bulunarak dilinden tane tane *ıyyake nesta’in* dökülür. Rûh, lâhut-i âlemde cevelan ederek, günah çukurundan çıkıp terakkî miracıyla yücelir. *İhdina’s-sirate’l-müstekîm* diyerek, âlemi ervâhın hoş nedimlerin ünsiyet meclisinde elest bezmi hitabının şarâbını yudumlar. *Sırâtel’l-lezîne an’amta aleyhim* terennümüyle gafletten uzak, kovulmuş ve gazaba uğramışlardan olmamayı temenni eder. *Gayri’l-mağdûbi aleyhim vele’d-dâllin* diyerek bu dileğini Yüce Mevlâ’ya takdim eder. Hakikatte Fatihâ’nın önemini anlatmaktan acizim. Fatihâ’nın ayetlerini, hatta harfleri üzerinde derin düşünmeden eda edilen namaz rûhsuz beden gibidir” (Hemedâni 411a-b).

4.2. Oruç

Seyyid Ali Hemedâni, orucun sadece aç kalmaktan ibaret olmadığını belirtmiştir. Oruçlu kimse gıybetten, gün boyu uyumaktan ve faydasız amelden uzak durmalıdır. Hemedâni, orucun hakikati hakkında şunları belirtmiştir: “Oruç, sadece akşam iftarda yiyeceklerini düşünmek olmadığı gibi bütün günü uykuyla geçirmek de değildir. Oruç, bir lokma ekmek bulamayan fakirlerin olduğu yerde behimî duygularla iftarda enva’ı çeşit yemeklerle mideyi tika basa doldurmak da değildir. Bu şekilde tutulan oruç tembellik, atalet ve hamallıktan başka yarar sağlamaz. Mahşer-i Uzmada zarar ve pişmanlıktan öteye bir faydası da olmaz. Gerçek oruç sabahtan akşama kadar mâsivâdan vazgeçerek “Rabbim beni yedirmiş ve içirmiş vaziyette geceliyorum” hükmü ile “*Oruç benim içindir, mükâfatını da ben vereceğim*” fermanlarını akıldan çıkarmamaktır” (Hemedâni, 413a).

4.3. Kur’ân-ı Kerim Tilâveti

Seyyid Ali Hemedâni, eserinde Kur’ân-ı Kerim okumanın önemine de değinmiştir. Bu ibadetle ilgili vurguladığı en önemli husus da huşudur. O, Kur’ân okumanın faziletiyle ilgili şunları belirtmiştir: “Kur’ân-ı Kerim tilâveti, faziletli ibadetlerin başında gelir. ‘Eğer biz, bu Kur’an’ı bir dağa indirseydik, elbette sen onu Allah korkusundan başını eğerek parça parça olmuş görürdün’ (Haşr, 59/21) âyetinin işaret ettiği gibi Kur’ân tilâvetinin ruhu, huşu’ ve haşyettir. Huşu’ tilâvetin başından son demine kadar devam etmelidir. Huşu’ olmadan yapılan tilâvetler ruhsuz ceset gibidir. Huşu’ asla şekli değildir. Birçok okuyucunun ihlastan uzak, baş ve ağız hareketleri yaparak güzel ses için kılıklara girerek okumaya çalıştıkları aşikârdır. Ancak huşu’ dan uzak riyâ ve gösteriş illetiyle kendini şeytanın vesveselerinden kurtaramayan kimsenin tilâvetinin kendisine faydası asla dokunmaz. Hamil-i Kur’ân olanların tilâveti, aynı zamanda Kur’ân’ın bütün hükümlerini hayatlarında tatbik ederler ve haşyet içerisinde tefekkürle okumaya çalışırlar. Kur’ân’ın sırlarına vakıftırlar. “*Kur’ân’ın bir zahiri ve yetmiş varan batını anlamı vardır*” “Her bir Kur’ân harfinin yetmiş bin anlamı vardır.” hadislerinde ima edilen hakikat ve sırların hikmetinden gafil olamaz. Huşudan yoksun icra edilen kıraat bu hikmetlerden uzaktır. Okuyucu okuduklarının beşer kelâmından çok üstün Rabbü’l-Âleminin hükümleri olduğunun bilincinde olmalıdır. Gaflet içerisinde riya ve gösteriş için okunan Kur’ân sahibine bir yarar sağlamadığı gibi bundan daha vahim olanı “*Kur’ân birçok okuyucusunu lanetlemektedir.*” uyarısıdır. Bu tür okumaların pişmanlıktan gayri yararı olamaz. Bütün duygu ve organlarıyla Kur’ân’ın hükümlerine râm olan usulce abdestinden sonra besmeleyle hakikat ve esrar deryasında ilâhi hikmetlerle mest olur. Kur’ân’ın bütün harf ve zuruflarının şerbetiyle yavaş yavaş gaybın esrarını yudumlarlar. Beşeri meclislerden soyutlanarak İlâhi nakışları temaşa etmekten gayri gözü bir şey görmezler.” (Hemedâni, 413b-414a).

4.4. Sadakanın Fazileti

Seyyid Ali Hemedâni, Bedahşâh hâkimi Muhammed Behrâmşah’a bedenî ibadetlerin ardından malî ibadetlerle ilgili tavsiyelerde bulunmuştur. O, sadakada riyanın bulunmamasına dikkat edilmesine vurgu yapmıştır. Sadaka hakkındaki görüşlerini âyetlerle pekiştirmiştir. Hemedâni, sadaka hakkında şöyle demiştir: “Ey Aziz ! Namaz, oruç, Kur’ân-ı Kerim tilâveti ve diğer bedenle ifa edilen ibadetlerin yanında malî yükümlülüklerini ifâ ederek manevi

dereceleri elde etmekten geri kalma. Bedeni ve malî ibadetlerdeki yükümlülüklerini ifa ederek ihsan derecesine ulaşmayı hedef bil. İhlasla yapılmayan sadakaların durumunu açıklayan “Minnet ederek sadaka işleyenin günahı ecrinden daha büyüktür” (Bakara, 2/261) âyeti bu meyanda ne kadar çok manidardır.”(Hemedânî, 414a).

4.5. Haramdan Sakınmak

Seyyid Ali Hemedânî, Muhammed Behrâmşah'ı haram yememe ve helal yoldan kazanma konusunda da tavsiyelerde bulunmuştur. O, bu konuda şöyle demiştir: “Ey Aziz, haram yeme, haram işleme. Nimet arttıkça sorumluluğu da artmaktadır. Elindeki imkânlar ne kadar çoksa olsa da ihtiyacından fazlasını alma her türlü israftan uzak dur. Bolluk anında darlıkta olanları her daim hatırlardan çıkarma. Gelirler haram yollarla gelmişse harama gideceklerdir. Elinde dünya mahcubiyeti ve kıyamet hüsrânından başka bir şey de kalmaz. Şayet gelirlerin helalden müteşekkilsen hayır cihetine sarf edileceğinden bu senin için dünya izzeti ve uhrevî saadetin vesilesi olacaktır. Birisine iyilik ve şefkat yaparken diğerlerini de bundan mahrum bırakma, ancak bu şekildeki davranman senin kurtuluşun olur.” (Hemedânî 415 a-b).

4.6. Adalet

Seyyid Ali Hemedânî, risâlesini bir devlet adamı için yazdığı için adalet konusunu da işlemiştir. O, bir devlet yöneticisinin bedenî ve malî ibadetleri kadar adalet ve halka karşı şefkatli olması gerektiğini vurgulamıştır. Hemedânî, adalet ve halka karşı şefkat hususunda şöyle demiştir: “Bu tür ibadetlerin ifâsın da senin gibi yönetici durumunda olanlar için en önemli olan kullara karşı şefkat ve merhametli olmalarıdır. Kul haklarının, Yüce Mevlâ katında değeri yücedir. Her kim kul haklarına riâyet hususunda titiz davranırsa Allah'a yakınlıkta ileri gider. Kullara karşı merhametli davranman sana ihsan ve adaletin kapılarını açacaktır. Kıyamet gününde halka sorulacak ilk soru, elbette namaz hakkında olacaktır. Ama senin gibi yönetici durumunda olanlardan sorulacak ilk soru ise adalet ve ihsân hakkında olacaktır. Söz ve eylemlerinle kullara karşı adaletli davranman senin için daimi ve fani olmayan kutlu bir hazine olacaktır. Bugün güç ve iktidarını ebedileştirmek istiyorsan adalet ve ihsandan ayrılma. Bu uğurdaki çabaların semeresi olan uhrevî hazine zor bir zamanda elinden tutacaktır. Hakkıyla bilen için kıyametin ahvali dünyanın ahvalinden çok daha çetindir. Haberde geçtiği gibi kıyamet gününde yer yarılacak gök dürülecek dağlar bulutlar gibi dağılacak, güneş bir mil mesafe kadar yaklaştırılacak, susuzluk ve sıcakların etkisiyle günahkârlar ter deryasında kalacak, melekler yeryüzüne inecek, Yüce Rabbimizin cehenneme gazabıyla nazar etmesiyle kızdırılıp alevlendirilecek, Zebâniler halkı her taraftan kuşatacak, Cenâb-ı Allah'ın kahhar sıfatı tecellî edecektir. Bütün Enbiyâ ve evliya öyle bir dehşete kapılacaktır ki Hz. İbrahim (as) ciğerparası olan İsmâil'i unutacaktır. Ulu'l-azm peygamberlerin durumu böyle olursa acaba ahâlinin ahvâli nasıl olacaktır? Hele herkes kendi hesabını vermenin hayreti ve dehşeti içerisindeyken, bütün halkın yükünü sırtlayan padişah ve idareciler, acaba bu sınavdan nasıl geçecektir. Kıyamet ahvâlini asla unutma, bu dünyada kullara adalet ve ihsanla davran ki o dehşetli günde hesabını kolay olsun. Bu minvâl üzere yaşlılara saygılı bir evlât, gençlere nasuh bir ağabey, çocuklara müşfik bir baba, mazlumlara destek, zalimleri engelleyen, facirleri kınayan, tövbe edenler için mürşid, itaat edenlere yardımcı, sözü doğru, ahde vefalı, nimete şükreden, zorluklara sabreden, amelde muhlis ve yükselirken mütavâzi olmayı asla elden bırakma. Ey Aziz! Güvenilir yönetici, Hak hazinesinin vekilidir. Hak hazinesindeki tasarrufların hevâ, arzu ve şeytanî hilelerden uzak olsun. Haktan asla ayrılma, hak ve müstehakkı gözetlemen senin birinci vazifen olsun ki, dehşetli günün alçaltıcı azabından halas olasın.” (Hemedânî, 415 a.)

Hemedânî, ayrıca bid'at ve hurafelerden uzak bir toplum inşa etmenin de bir Müslüman devlet yetkilisinin görevi içerisinde olduğunu hatırlatmıştır: “Devlet işlerinde şefkati elden bırakma. Zayıfları koru, reâyeye emr-ibi'l-ma'rufu telkin et. Çeşitli vazifeleri deruhte etmek için hanelerinden uzak kalanların, çocuklarının eğitimi, cemaate alıştırmaya, dini hükümleri ta'limi hususlarında ihmalkâr davranma ki toplum bid'at ve hurafelerden uzak kalsın. Zinhâr dinin hiçbir emrini küçük görme. Her kim dinin hükümlerinde gevşeklik etmişse onun elde edeceği herhangi bir semere de yoktur. Dini hükümlerin nüfuzunun sürati senin siyasi hükümlerine bağlıdır. Dinî hükümlerin infazında gayratkeş ve caydırıcı olman çabuk netice almanı sağlar. Her türlü adam kayırma ve müdehane şekillerin de uzak dur. Cemiyette hakkın galip gelmesi için mücadele et. Bu İlâhî yardımın vesilesi olacaktır.” (Hemedânî, 415 a).

5. SONUÇ

Üst tabakadan bir aileye mensup olan Hemedânî, zahirî ve batınî ilimlerinin ardından Hindistan'da tarikat faaliyetlerini yürütmüştür. Burada geniş bir şöhrete sahip olmuştur.

Hemedânî, tarikat faaliyetlerinin yanında birçok eser telif etmiştir. Çalışmamızın esası olan Behrâmşahiyye Risâlesinde devlet yetkilisi olan Muhammed Behrâmşah'a tavsiyelerde bulunmuştur. O, genel itibariyle âyet ve hadisleri referans göstermiştir. Bedenî ve malî ibadetlerde zâhir ile beraber batinında ihmal edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Devlet görevlisi olması nedeniyle halka şefkatli olma ve adaletli olmanın da en az ibadetler kadar

önemli olduğunu Behrâşah'a hatırlatmıştır. Bu eserin incelenmesi mutasavvıflar ile devlet ricâlî arasındaki münasebetin daha yakından ortaya çıkarması bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

1. Bedahşi, N. C. (1995). *Hülâsetü'l-Menâkıb*. Merkez-i Tahkikat-ı Farisi.
2. Cebecioğlu, E. (1991). Seyyid Ali Hemedânî'nin Keşmîr'de İslâm'ı Yayma Faaliyetleri ve Siyâsî Düşünceleri. İçinde *Tanımı Kaynakları ve Tesirleriyle Tasavvu* (ss. 101-132). Seha Neşriyat.
3. Envârî, S. M. (1977). Mîr Seyyid Alî Hemedânî ve Tahlîl-u Âsâr-i u. *Neşriyye-i Dânişkede-i Edebîyyât-ı 'Ulûm-i İnsanî*.
4. Hakikat, A. (1372). *Târîh-i 'İrfân-u 'Ârifân-i İrânî*. İntişârât-ı Kûm.
5. Hidâyet, R. K. (t.y.). *Riyâzü'l-'Ârifîn*.
6. Huccetullah, F. (1394). Câygâh-i Mir Seyyid Ali Hemedânî Der Gösteriş-i Tasavvuf Der Asyây-i Merkezi. *Du Fasilnâme-yi Pejüheşhây-i Ferhengi Zebâni Edebî Asya-i Merkezi*, 16(44), 68-80.
7. Hüseyinî, Ş. A. b. F. (1999). *Nüzhetü'l-Havâtir ve Behcetü'l-Mesâmi' ve'n-Nevâzir*. Dâru İbn Hazm.
8. Riyâz, M. (1991). *Ahvâl-u Asar-u Eş'âr-i Mir Seyyid Ali Hemedânî*. Merkez-i Tahkikat-ı Farisi İran u Pakistan.
9. Sebzevari, R. M. (1961). *Ez-Zâdu'l-'Ukbâ*. Silsiletü'l-Menşûrât.
10. Şüşterî, K. N. (1996). *Mecalisu'l-Mü'minin*. Kitâbfuruşi İslâmiye.
11. Yazıcı, T. (1998). Hemedânî Emîr-i Kebîr. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. 17, ss. 186-188).